

BESLUT

2020-09-07 Dnr: 20/00628

SAKEN

Morgon i P4 Värmland, 2020-02-19, kl. 05.59 – 10.00, inslag om ett vårdföretag; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslagen frias. De strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGEN

Inslagen handlade om att det riktats kritik mot ett privat vårdföretag som på uppdrag av Region Värmland genomfört ett stort antal utredningar av så kallade neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) på barn i länet. I inslagen sades bland annat följande.

(Programledare) – Hundratals barn kan ha fått felaktiga NPF-diagnoser, efter att ha utretts av ett privat vårdbolag. För några år sedan anlidade dåvarande landstinget i Värmland [vårdföretag] för att diagnosticera barnen. Men i ett beslut från inspektionen för vård och omsorg, IVO, kritiseras nu bolaget. Barnpsykiatrikern [A] var den som anmälde [vårdföretaget] för drygt två år sedan. (A) – För mig framstår det som väldigt skarp kritik. (Reporter) – [...] Enligt IVO har [vårdföretaget] brustit i journaldokumentationen och även underlaget som man utgått från när man diagnostiserat barnen har brustit. I beslutet står att läsa "I de sammanfattande bedömningar IVO tagit del av är det svårt att förstå vad diagnoserna baseras på". Och [A] är övertygad om att många av barnen fått felaktiga diagnoser. (A) – Min uppskattning mellan tummen och pekfingeret är att man överdiagnostiserade i 30 till 50 procent av fallen. Så att det är många som har fått felaktigt [...] diagnoser, det är jag bombsäker på. (Reporter) – 500 barn i Värmland utreddes av bolaget 2015, 2016. (B) – Jag heter [B] och är psykolog och verksamhetschef på [vårdföretaget]. Vi har naturligtvis inte kvar det avtal som vi arbetade under och både rutiner och personal och arbetsmetodik har förändrats. (Reporter) – Finns risken, menar du, att ni kan ha ställt diagnoser på barn som faktiskt inte stämmer? (B) – Den risken finns alltid, vi har aldrig en idiotsäker metod för att ställa de här diagnoserna. Och det gäller alla. (Programledare) – Det säger då [B] som är [vårdföretagets] ägare.

(Programledare) – Den stora nyheten som vi pratar om i dag är att hundratals barn kan ha fått felaktiga NPF-diagnoser, efter att ha utretts av ett privat vårdbolag. För några år sen anlidade det dåvarande landstinget i Värmland [vårdföretaget] för att diagnostisera barnen. Men i ett beslut från inspektionen för vård och omsorg, IVO, så riktar man kritik mot hur det här gjordes och att det har funnits brister i journalföringen och man ifrågasätter vad de här

diagnoserna baseras på. Och barnpsykiatrikern [A] var den som anmälde [vårdföretaget] för drygt två år sen. Vi ska höra lite kort vad han har att säga.

Därefter hördes A återigen framföra att han uppskattade antalet överdiagnostiserade barn till 30 till 50 procent av fallen. Reportern redogjorde för att vårdföretaget å sin sida hävdade att det bara rättat sig efter det avtal som företaget hade med Region Värmland. Därefter sades följande.

(A) – Det var psykologer först som slog larm om att utredningar som hade gjorts av [vårdföretaget] var bristfälliga. Sen fick jag träffa ett antal barn som hade varit utredda där för att de skulle få medicinering mot ADHD-symptom. Och då läser jag alltid igenom utredningen innan jag sätter in medicin. Då upptäckte jag att de här utredningarna var väldigt bristfälliga. [---] (Reporter) – Vad tycker du är det mest allvarliga som IVO konstaterar efter att ha granskat det här vårdbolagets journaler? (A) – När jag läste igenom hela beslutet så framträder för mig en bild av att utredningarna på det här företaget har gått på löpande band. Att man har använt samma mall för alla patienter, inte försökt individanpassa, att man inte försökt se till helheten. Det här rör sig om barn som alla har många psykiatriska tillstånd, de har i alla fall fått många diagnoser då av det här företaget. Och då måste man tänka till extra noga att göra en individuell bedömning. (Reporter) – Hur hårda skulle du säga att IVO är i sin kritik? (A) – För mig framstår det som väldigt skarp kritik. Det finns inte motivering för de olika diagnoser och det är stora brister i journalföringen. Så att förödande kritik, tycker jag. (Reporter) – Och IVO menar ju till exempel då att bolagets journalföring är alldeles för knapphändig så det har inte gått att förstå ibland varför barn har fått vissa diagnoser.

A redogjorde för varför det var viktigt att sköta journalföringen. Det är en fråga om både patientsäkerhet och rättssäkerhet. Det är viktigt för bland annat föräldrarna att kunna se vilket underlag som finns för att bedöma deras barn. Därefter sades följande.

(Reporter) – Något intressant också i IVO:s beslut det är ju att bolagets verksamhetschef har sagt till IVO att det styrdokument som de rättar sig efter, det har varit avtalet med landstinget i Värmland. Och IVO påpekar då att det är vårdbolaget som har ansvaret och de ska rätta sig efter det som står i patientsäkerhetslagen och hälso- och sjukvårdslagen. [---] (Programledare) – Det säger barnpsykiatrikern [A]. Och hur [vårdföretagets] ägare [B] ser på den här saken, det ska vi höra om några minuter. [---]

[B] – Vi har ju naturligtvis inte kvar det avtal som vi arbetade under och både rutiner och personal och arbetsmetodik har förändrats. Under den här tiden som vi arbetade efter det här avtalet så hade vi ganska stränga tidsramar när vi arbetade. Vi hade två tillfällen på oss att göra själva utredningsarbetet och det medförde ju naturligtvis också att vi var tvungna att ändra och justera metodik. (Reporter) – Oavsett avtal så är det ju faktiskt ni på [vårdföretaget] som är ansvariga för den verksamhet som bedrivs. Så hur går det ihop? (B) – Ja, det går ihop på det sättet att det finns inga tester och inga metoder och inga verktyg som mäter ADHD, autism. Utan det som de här diagnoserna bygger på det är anamnestisk information och med det menas alltså beteenden som är observerade och som har beskrivits över tid. I just de här utvecklingsrelaterade svårigheterna så är det just att det har funnits från tidig ålder och att de svårigheterna finns också under tiden som man utreder. Och det bygger ju naturligtvis mycket på vad skolorna rapporterar, ser och skattar. Olika pedagogiska underlag som har funnits med i utredningsmaterialet och intervjuer med föräldrarna. (Reporter) – Precis. Men det är just här som IVO också kritiserar er för, de menar att ni, de kan inte se att ni har tillräckligt mycket underlag för att sätta de här diagnoserna. De skriver till och med så här, att de har svårt att förstå vad

diagnoserna egentligen baseras på. (B) – Ja, och det är ju naturligtvis deras uppfattning men både i journalen och i utlåtandet så står det ju vad som är grunden till det. Det står att intervjuer med föräldrar, vilka tester som har gjorts, så att det ... (Reporter) – Men den journalföringen anses också av IVO vara bristfällig. (B) – Ja, och det förstår inte vi vad de menar. (Reporter) – Okej. Hur ser du på risken att ni har ställt diagnoser på barn som faktiskt inte stämmer? (B) – Den risken finns alltid. Vi har aldrig en idiotsäker metod för att ställa de här diagnoserna och det gäller alla.

Programledaren berättade därefter att [C] från Sjukvårdspartiet och ordförande i Hälso- och sjukvårdsnämnden Region Värmland, skulle gästa studion och bemöta den kritik som framkommit mot företaget och det avtal som regionen hade tecknat med det. Under intervjun med C hördes även klipp med A där han framförde sin uppskattning att det aktuella företaget överdiagnostiserat 30 till 50 procent av de utredda barnen. B framförde å sin sida att vårdföretaget bara rättat sig efter gällande avtal med Region Värmland.

ANMÄLAN

Inslagen har anmälts av vd:n för det aktuella vårdföretaget som anser att inslagen gav en ensidig bild av ärendet. Enligt anmälaren klipptes stora delar av intervjun med B bort. Under intervjun förklarade B bland annat hur barns funktioner utvecklas över tid, vikten av uppföljning av neuropsykiatriska problem inom psykiatri och hur diagnoser som ADHD och autism kan ”växa bort” och därmed försvinna i vuxen ålder. B förklarade även att det inte finns någon absolut säkerhet i ställningstaganden som rör diagnoser och att detta gäller för samtliga som arbetar inom branschen, privata utförare såväl som landstingsanställda. Vidare diskuterade B konsekvenserna av att rekommendationer kring utredningar numera, i och med beslutet från IVO, ska förstås som krav. Det menade B skulle få konsekvenser för samtliga i Sverige som arbetar med utredningar, privata såväl som offentligt drivna utförare. Inga av dessa resonemang kom med i inslagen. Reportern klippte mitt i B:s meningar och lät A:s ord rörande faran och konsekvenserna av en diagnos förbli okommenterade. Istället för att nyansera argumenten valde reportern att låta A:s ord vara det tongivande i inslaget.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Radio AB (SR) anser att inslagen överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

De aktuella inslagen bygger på ett beslut från IVO den 17 februari 2020 där IVO funnit att det aktuella vårdföretaget brustit i flera avseenden. Vårdföretaget hade på uppdrag av Region Värmland (dåvarande Landstinget i Värmland) genomfört ett stort antal neuropsykiatriska utredningar på barn i länet. Bolaget anmälades till IVO 2017 av barnpsykiatrikern A eftersom han befarade att många barn fått fel diagnos. I sitt beslut riktade IVO kritik mot bolaget på flera punkter. IVO konstaterade bland annat att bolagets diagnostiska underlag ”inte varit tillräckligt för att göra de ställningstaganden som gjorts” och att det ”är svårt att förstå vad de diagnoser som

vårdbolaget satt på barnen baseras på”. Företaget kritiserades även för brister i journalföringen.

Med IVO:s beslut som grund intervjuades dels barnpsykiatrikern och anmälaren till IVO, A, dels vårdbolagets ägare, B som är psykolog och verksam i vårdbolaget och dels en av Region Värmlands regionråd som fick redogöra för vilket ansvar landstinget haft. I inslagen redogjordes det för vårdbolagets syn på IVO:s beslut och bolaget fick även komma till tals genom intervjun med B där han fick kommentera de brister som IVO funnit. B fick även svara på kritiken om bolagets arbetssätt och vad diagnoserna baserats på. Det framgick tydligt att bolaget inte höll med om IVO:s bedömning och att företaget var av uppfattningen att det avtal som fanns med landstinget följts. B uttryckte bland annat att avtalet med landstinget innehöll stränga tidsramar för hur lång tid en utredning fick ta. Han framhöll även att det alltid finns en risk för felaktiga diagnoser vid denna typ av utredningar. Sammanfattningsvis gavs bolaget stort utrymme att ge sin bild av IVO:s beslut och bemöta den kritik som framfördes.

Syftet med inslagen var att rapportera om de brister som IVO funnit i vårdföretagets verksamhet. IVO:s granskning och kritik riktades mot vårdföretaget. Avseende Region Värmlands roll framförde IVO följande i sitt beslut.

IVO vill även uppmärksamma vårdgivaren på att ett avtal med en region inte påverkar vårdgivarens eget ansvar för hälso- och sjukvården som bedrivs inom verksamheten

Vårdbolaget hade utrett hundratals barn och via Region Värmland tagit del av allmänna medel. Att rapportera om ett beslut från IVO som visat på flera brister i vården och konsekvenserna av detta innebär inte att inslagen är partiska. Ett ytterligare syfte med inslagen var att låta såväl A, anmälaren till IVO, som vårdföretaget och Region Värmland kommentera beslutet och konsekvenserna för de inblandade, vilket medförde att rapporteringen blev balanserad. Vad gäller anmälarens kritik mot att delar av intervjumaterialet klipptes bort vill SR framföra att ett sådant urval ingår i den journalistiska arbetsmetodiken och innebär inte i sig att inslagen brister i opartiskhet eller saklighet. Det ska även poängteras att vårdbolaget inte kontaktade SR efter att inslagen sändes för begäran om genmäle.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (12 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt nämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få

bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SR ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (7 § i sändningstillståndet). Dessa skyldigheter innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att inslagen handlade om att IVO riktat kritik mot ett privat vårdföretag som på uppdrag av Region Värmland genomfört ett stort antal neuropsykiatriska utredningar på barn i länet. Kritiken handlade om brister i företagets arbetssätt, journalföring och vad diagnoserna baserats på. I inslagen medverkade den barnpsykiatriker som anmälde vårdföretaget till IVO och ägaren till det kritiserade företaget som fick bemöta kritiken. Det framgick tydligt att företaget inte höll med om IVO:s bedömning och att företaget var av uppfattningen att det endast följt det avtal som fanns med landstinget i Värmland. Nämnden kan mot den bakgrunden inte finna att inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet. Vad anmälaren i övrigt anfört medför inte att inslagen strider mot de regler som gäller för SR:s programverksamhet.

Detta beslut har fattats av Ulrik von Essen, Ulrika Hansson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Gunnar Springfeldt och Kristina Åberg efter föredragning av Rasmus Gedda.

På granskningsnämndens vägnar

Ulrik von Essen

Rasmus Gedda